



جمهوری اسلامی ایران
مؤسسه تحقیقات برنامه ریزی علمی و آموزشی
مرکز مدارک علمی

سیاست اطلاعاتی در خدمت رشد و توسعه
وظایف و مسئولیتهای ملی و بین المللی

یونسکو . یونیسیست

ترجمه
سیمین بردبار

تهران : ۱۳۵۹

۲۸

نشریه شماره ۲۵۰

از انتشارات مرکز مدارک علمی
تهران - خیابان انقلاب چهارراه فلسطین - شماره ۱۱۸۸

این نوشته به سفارش یونسکو و توسط اسکات ادمز فراهم آمده است

شماره برگه مرکز خدمات کتابداری ۱۲۶ - ۴۵۹

این نشریه در ۲۵۰ نسخه در چاپخانه موسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی به چاپ رسیده است.

بها : ۵۰ ریال

یکی از جنبه های اساسی فعالیت های " شبکه جهانی مبادله اطلاعات علمی " (یونیسیست)* ، که از جمله برنامه های مهم و قابل توجه یونسکو است ، تجهیز نیروی انسانی آزموده جهت تسهیل مبادله اطلاعات علمی در سطح جهان است . به همین منظور ، یونیسیست با انتشار جزوه ها و دستورالعمل های سعی در شناساندن اهمیت اطلاعات علمی ، ضرورت سازماندهی خدمات اطلاعاتی و راه و رسم ایجاد سازمان های ملی اطلاعات علمی کرده است .

مرکز مدارك علمی با توجه به نیاز مبرمی که کشور انقلابی ما ، به ویژه در زمان حاضر ، به سازماندهی فعالیت های علمی و فنی دارد ، ترجمه تعدادی از جزوه ها و دستورالعمل های رایج را که می تواند به این مقصود کمک کند ، در برنامه کار خود قرار داده است . این اثر ، اولین ترجمه از همین مجموعه است که با عنوان " سیاست اطلاعاتی در خدمت رشد و توسعه " منتشر می گردد .

مرکز مدارك علمی امیدوار است با انتشار چنین منابعی هم ماخذ علمی را به پژوهندگان کشور معرفی نماید و هم متخصصان اطلاعاتی و دکومانتالیست ها و کتابداران ایرانی را با تحولات این رشته های تخصصی آشنا تر کند .

مرکز مدارك علمی

فهرست مندرجات

۱	پیشگفتار
۳	۱ - زمینه
۵	انقلاب اطلاعاتی
۶	اطلاعات بعنوان منبعی برای توسعه
۱۱	۲ - برنامه یونین سیست
۱۵	لزوم ایجاد کانونهای ملی مرکزی
۱۸	فعالیتهای یونی سیست
۲۱	۳ - مجمع هرsg نوی
۲۵	جلسه اول : هدفهای اصلی فعالیتهای ملی اطلاعاتی
	جلسه دوم : کانونهای ملی مرکزی : وظایف ، ترکیب و
۳۰	تشکیل کانونها
۳۷	جلسه سوم : تعیین اولویتها در زمینه نیازهای ملی
۴۴	جلسه چهارم : جنبه های اجرایی ، برنامه ملی اطلاعاتی
	جلسه پنجم : داد و گرفت های کانون ملی مرکزی بسا
۴۸	فعالیتهای منطقه ای و بین المللی
۵۲	اهمیت مجمع هرsg نوی

پیشگفتار

ازارائه گزارش اولین مجمع یونی سیست در زمینه مسائل مربوط به برنامه ریزی و انجام فعالیتهای ملی اطلاعات علمی و فنی، که از ۲۰ تا ۲۳ آوریل ۱۹۷۶ در هرسگنوی (یوگسلاوی) تشکیل شد، بسیار خوشحالمیم.

هدف از برگزاری این مجمع، و مجامعی که در آینده و در سایر کشورهای برگزار می شود، تشکیل اجتماعی در سطح بین المللی در چهار چوب برنامه یونی سیست است، تا از این طریق برنامه ریزان و مجریان خدمات و نظامهای ملی اطلاعات علمی و فنی بتوانند با مشخص کردن مسائل مشترک و مبادله تجربیات به راه حلهای مطلوب دست یابند.

انتظاری رود این نوع تبادل نظرها فواید گوناگون در برداشته باشد. کشورهای که در زمینه خدمات اطلاعاتی سابقه چندانی ندارند، می توانند از تجربیات دیگران استفاده کنند و کشورهای صنعتی نیز مجال آشنایی بیشتر و قیقترا با احتیاجات کشورهای روبرو رشد را، جهت کمک به آنها، پیدا خواهند کرد.

همان طور که شرکت کنندگان در این مجمع معرف کانونهای مرکزی و

برنامه‌های ملی اطلاعات علمی و فنی هستند، برنامه^۱ یونی سیست، که وظیفه^۲ کمک به توسعه^۳ برنامه‌های ملی رابه عهده دارد، نیز معسرف کانون بین المللی مرکزی برای سایر کانون های ملی است. امید واریسم تکوین این مجمع بین المللی منبمی غنی از عقاید و نظریه‌های گوناگون برای پیشرفتهای آینده^۴ برنامه^۵ یونی سیست به وجود آورد و کمک کند که این برنامه^۶ بیش از پیش جوابگوی نیاز کشورهای عضو یونسکو باشد.

۱. ر. کادورا^۱

معاون مدیر کل علوم طبیعی و کاربرد آن برای رشد و توسعه

۱) A. R. Kaddoura

۱
زمینه

انقلاب اطلاعاتی^۱

در طول ۲۵ سال گذشته، جوامع رشد یافته و روبه رشد، همواره با انقلاب و تحولی در زمینه اطلاعات روبرو بوده‌اند. گرچه می‌توان منشأ این انقلاب را در راهدلغات و پیشرفتهای فنی جوامع صنعتی نسل پیشین جستجو کرد، اما امروزه عوامل دیگری چون عوامل فنی، اجتماعی و اقتصادی در توسعه آن دخالت دارند.

اقدامات سریع و شتابزده کشورهای صنعتی به منظور توسعه نظام‌ها و سازمان‌های جدید آماده‌سازی اطلاعات جهت رویارویی با حجم بی‌سابقه آن، یعنی دوران هراس و نگرانی بی‌اساس، پایان یافته‌است. انقلاب اطلاعاتی به مرحله بلوغ خود رسیده‌است و ما اکنون با توسعه تکنولوژی و نظام‌های جدید آماده رویارویی با آن هستیم.

اما آنچه که در این مرحله از انقلاب اطلاعاتی پیشرفتی حاصل نگردیده است، مکانیزم‌های سازمانی و اجتماعی است که باید تسهیلات لازم جهت مبارزه، اشاعه و استفاده از اطلاعات موجود و فزاینده را فراهم آورد.

۱) Information Revolution

گرچه کشورهای صنعتی در این زمینه به پیشرفتهایی نیز نایل آمده‌اند ، اما کشورهای جدید التاسیس - که سابقه‌ای در کار اطلاعاتی و اشاعه و استفاده از آن ندارند - بعلمت عدم تجربه از قافله عقب مانده‌اند .

اطلاعات بعنوان منبعی برای توسعه

اکنون ، هم کشورهای پیشرفته و هم کشورهای روبه رشد به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاعات علمی و فنی عامل مؤثری در امر توسعه اقتصادی و اجتماعی است . اطلاعات ، بعنوان يك منبع ، در ردیف سایر منابع اصلی - منابع انسانی و طبیعی - که اساس معادله رشد و توسعه را تشکیل می‌دهند قرار می‌گیرد و در عین حال بعنوان يك منبع ویژه از ویژگیهای خاص خود نیز برخوردار است :

- اطلاعات منبعی پایان ناپذیر و نامحدود است ؛ برخلاف

منابع طبیعی محدود ، ذخیره اطلاعات دائماً در حال تجدید ، تولید و افزایش است .

- اطلاعات در رابطه و تأثیر متقابل با نیروی انسانی است .

کارآیی انسان بدون استفاده از اطلاعات کاهش پذیر و محدود است و در مقابل ، چنانچه اطلاعات بوسیله انسان بکار گرفته نشود ، ارزش چندانی نخواهد داشت .

- اطلاعات خود موجب تجدید اطلاعات و تولید اطلاعات

جدید می شود . دانشمندان و مهندسان با تحقیقات و
مطالعات مداوم ، اطلاعات موجود را اعتبار و تازگی
می بخشند .

امروزه به علت پیشرفت جوامع بسوی رشد صنعتی و فنی ، اقتصاد دانان
ظهور " جامعه دانش^۱ را پیش بینی می کنند . در این جامعه ، ظرفیت
و توانایی بشر در بکارگرفتن علوم و اطلاعات ، منبع قدرت و عامل بالقوه‌ای
در جهت رسیدن به ثروت های مادی و رفاه اجتماعی خواهد شد .
برنامه ریزان ، تصمیم گیران و مدیران هر روزه بیش از پیش اطلاعات را
بعنوان جزو تفکیک ناپذیر و ضروری مراحل تصمیم گیری در امر توسعه
می شناسند .

شناخت دانش تخصصی ، بعنوان یکی از ابزار تحولات اجتماعی و یک
منبع جدید قدرت برای توان بخشی به اقتصاد ، به تشکیل و تکوین نظامها
و برنامه های ملی اطلاعات علمی و فنی ، چه در کشورهای صنعتی و چه در
کشورهای روستا ، منجر شده است . کشورهای پیشرفته شدیدا^۱
نیروها و منابع خود را جهت دستیابی به اطلاعات علمی و فنی لازم برای
توسعه اقتصادی بسیج کرده اند ؛ این کشورها در طول ه سال گذشته

۲) Knowledge Society

به میزان قابل توجهی پیش رفته‌اند. بطوریکه بعداً خواهیم دید، شناخت نقش اطلاعات برد وسیعی در جهان پیدا کرده‌است؛ تمام کشورهای بدین توجه به درجه توسعه یا نوع حکومتشان، از جهت نقشی که اطلاعات در اقتصاد کشورشان ایفا می‌کند، منافع مشترکی دارند. راه حل‌ها ممکن است متفاوت باشند، اما مشکلات مشابه‌اند.

این اشتراك منافع ملی، توجه همگان را به نقشی که سازمان ملل متحد و سازمان‌های وابسته به آن باید در کمک به فعالیت‌های جداگانه کشورهای عضو داشته باشند، جلب کرده‌است. اشتراك مساعی جهت توسعه نظام‌های تحت مراقبت سازمان ملل متحد برای انتقال اطلاعات تخصصی علمی و فنی در سطح بین‌المللی در بخش‌های انرژی هسته‌ای، کشاورزی، آموزش و پرورش، صنعت و کیفیت محیط زیست بعمل آمده‌است و برای فعالیت در زمینه جمعیت، سیاست علمی، انفورماتیک، معماری و علوم توسعه طرح‌هایی در دست مطالعه‌است.

بدرخواست دبیرکل سازمان ملل متحد، در بررسی جاری این سؤال مطرح است که سازمان ملل متحد برای توسعه مکانیزم‌های مشارکت بین‌المللی جهت استفاده از اطلاعات فنی، که ضامن انتقال تکنولوژی در سطح بین‌المللی است، چگونه می‌تواند به کشورهای عضو کمک کند؟ فعالیت‌های سازمان ملل متحد بوسیله دیگر سازمان‌های بین‌الدولی

در سطح منطقه همراهی می شود . سازمان همکاری اقتصادی و عمران
(او . ئی . سی . دی . او)^۳ ، سازمان های اروپائی^۴ ، سازمان کشورهای
امریکائی^۵ و مرکز بین المللی اطلاعات علمی و فنی (مسکو)^۶ از جمله سازمان ها
هستند که مشترکاً در فعالیتهای مبادله منابع اطلاعات علمی و فنی
جهت توسعه اقتصادی شرکت دارند .

در پاسخ به این شناخت نوین از نقش اطلاعات علمی و فنی در رشد
اقتصادی و اجتماعی است که در سال های اخیر کشورها و سازمان های
بین المللی تلاش وسیعی را جهت برنامه ریزی ، سازمان دهی و توسعه
خدمات تخصصی اطلاعاتی آغاز کرده اند . این فعالیتهای اقدامات قبلی
سازمان های غیر دولتی ، ملی و بین المللی دانشمندان و مهندسی را
به منظور حفظ مجراهای بازوستنی مرابطات بین المللی و اطلاعاتی در دوران
رشد بی سابقه اطلاعات تقویت کرده است .

در اوائل دهه ۱۹۶۰ ، دانشمندان و برنامه ریزان آینده نگر
به این نتیجه رسیدند که برای استفاده خلاق از دانش و اطلاعات جدید
باید شرایط و امکانات معینی فراهم باشد ، از جمله :

-
- ۳) Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)
 - ۴) European Communities
 - ۵) Organization of American States
 - ۶) International Center of Scientific and Technical Information
(Moscou)

- بخش قابل ملاحظه‌ای از اهتمام و منابع دولت‌ها به توسعه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی در سطح ملی اختصاص داده شود .
- هدفهای مشترک در سطح بین‌المللی شناخته شود .
- استانداردهای یکسان جهت تسهیل مبادله بازردها و خدمات اطلاعاتی در سطح ملی و بین‌المللی تعیین شود .
- مکانیزم مناسب بین‌الدولی جهت تضمین تداوم و هماهنگی فعالیتهای ملی و بین‌المللی توسعه و تکامل یابد .

۲

برنامه یونی سیست

بعلت ضرورت رویاروشی با این شرایط و هدایت جریان انقلاب
اطلاعاتی ، یونسکو و شورای بین المللی مجامع علمی^۷ در سال ۱۹۷۶
امکانات خود را برای انجام یک بررسی سه ساله در هم ادغام کردند که منجر به
بوجود آمدن برنامه یونی سیست^۸ شد . کمیته مرکزی یونی سیست ،

۷) International Council of Scientific Unions .

۸) United Nations Information System in Science and Technology .

یا برنامه بین الدولی برای همکاری در زمینه اطلاعات علوم و فنون که
به اختصار یونی سیست (UNISIST) نامیده میشود ، برنامه نظام
جهانی مبادله اطلاعات است که اساساً با اطلاعات علمی و فنی مرتبط
بوده ولی در حال حاضر علوم اجتماعی و انسانی را نیز دربرگرفته
است . هدف یونی سیست ایجاد امکانات مبادله اطلاعات علمی و فنی
بین دانشمندان و متخصصین کشورهای جهان و هماهنگ کردن
نظامهای گردآوری ، ذخیره ، بازیابی و اشاعه اطلاعات است . - مترجم

بر اساس این اعتقاد که فعالیت ملی جداگانه یا مشترک دولت‌هاست
که نیروی محرکه توسعه اقتصادی و اجتماعی را فراهم می‌سازد، در
گزارش خود پیشنهادات زیر را ارائه داد :

(پیشنهاد ۱۵) " در سطح ملی ، جهت اداره ،
هدایت و توسعه منابع و خدمات اطلاعاتی صادر
نظر گرفتن همکاری های ملی ، منطقه‌ای و بین‌المللی
باید يك سازمان دولتی یا سازمانی که از نظر دولت
رسمی یا مجاز شناخته شده باشد ، وجود داشته باشد .
این سازمان ها موظفند از برنامه‌های همکاری در سطح
بین‌المللی هماهنگ با اصول و هدف های برنامه
یونی سیست حمایت کنند ، یا خود را با این برنامه‌ها
منطبق سازند "

و مجدداً " ، با توجه خاص به نیاز کشورهای رو به رشد :

(پیشنهاد ۲۰) " کشورهای پیشرفته
باید در جهت نیل به اهداف یونی سیست ، این
اقدامات لازم را بعمل آورند : (۱) يك سازمان
مرکزی اطلاعات علمی و فنی مسئول برنامه‌ریزی و
هماهنگی منابع اطلاعاتی ایجاد گردد ؛

(۲) موافقت نامه‌های همکاری با سایر کشورها منعقد
شود ؛ (۳) فعالیت مربوط به انطباق استانداردها
و تقویت و گسترش آن و اتخاذ روش‌ها و انجام عملیاتی
که امریکبارچگی خدمات اطلاعاتی بایک شبکه
جهانی را تسهیل کند ، مورد توجه قرارگیرد .

در کنفرانس بین‌الدولی یونیسیست در اکتبر ۱۹۷۱ پیشنهادات فوق
مورد قبول واقع شد ، و هدف همین مجمع عمومی یونسکو با ۲۱۳۱ رای موافق
برنامه یونیسیست را تصویب کرد .

لزوم ایجاد کانون های ملی مرکزی^۹

لزوم ایجاد سازمان های دولتی یا سازمان هائی که از نظر دولست
رسمی یا مجاز شناخته شده باشد ، بنام کانون های ملی مرکزی ، از طرف
کلیه سازمان ها ، از جمله کمیته مرکزی یونیسیست ، کنفرانس بین‌الدولی
یونیسیست ، کنفرانس عمومی یونسکو و کشورهای عضو بدلائل زیر مورد
تائید قرار گرفت :

- کشورها ، مخصوصاً کشورهای پیشرفته ، به برنامه‌های ملی
جهت هدایت توسعه زیربنای خدمات اطلاعاتی (نیروی

۹) National Focal Points

انسانی ، منابع اطلاعاتی ، نظام‌های نقل و انتقال
اطلاعات ، کتابخانه و غیره) شدیداً^{۱۰} نیاز دارند .
يك كانون ملی مرکزی برای برنامه‌ریزی ، هماهنگی و
توسعه زیربنای خدمات اطلاعاتی بسیار ضروری
است .

— برنامه‌ریزی موثر خدمات اطلاعاتی که ترکیب
دهنده طرح‌های ملی توسعه اقتصادی و اجتماعی
است نیازمند يك كانون ملی مرکزی است ، که از
نیازها و اولویت‌های توسعه ملی آگاه باشد .
— يك كانون ملی مرکزی برای ایجاد هماهنگی در
منابع و خدمات اطلاعاتی بخش‌های مختلف ضروری
است .^{۱۰}

۱۰ . طرح مطالب مربوط به كانون ملی مرکزی ، به‌ویژه در زمینه هماهنگ
کردن فعالیت‌های اطلاعاتی و اسنادی در حوزه‌های علوم و فنون ، در ایران
بسیار قبلی نیست . مرکز مدارک علمی ، تجربه‌های کشورهای مختلف در
مورد تشکیل این قبیل کانونها و نتایج فعالیتها و خدمات آنها را
پیوسته مطمح نظر داشته و در باب آنها بررسی و مطالعه کرده است . و
بقیه در صفحه بعد

— ایجاد يك كانون ملی مرکزی برای استفاده صحیح از منابع اطلاعاتی داخلی و خارجی ، از جمله منابعی که توسط سازمان های تابعه ملل متحد توسعه یافته اند ،

خلاصه مطالعات خود را ، بخصوص در رابطه با مقتضیات داخلی کشور ، در جزوه ای تحت عنوان سیاست اطلاعات علمی در کشور: بررسی پهشنهادات (تهران ، مرکز مدارك علمی ، ۱۳۵۵) انتشار داده است . پهروانتشار این جزوه ، این مرکز ملاقاتهای متعددی با صاحب نظران ، متخصصان و برخی از مقامات تصمیم گیرنده په برنامه ریز کشور داشته هس از بررسی جوانب مختلف امر ، با همکاری یونسکو ، یونی سیست و سازمان برنامه و بودجه ، سمینار بررسی اطلاعات علمی و فنی کشور را با حضور چند تن از متخصصان برجسته بین المللی و گروه نسبتاً زیادی از متخصصان و کارشناسان ایرانی تشکیل داده است و از حاصل بحث و گفت و گوهای بسیار په نتایجی دست یافته است . اما پهروز بحران و په در نبال آن ، وقوع انقلاب اسلامی ایران ، فرصت و شرایط لازم برای تشکیل كانون ملی مرکزی در ایران ، فراهم نیامد . امید است در مرحله سازندگی کشور ، که دست یافتن به اطلاعات علمی و فنی و استفاده از آن در راه احیاء و رونق علم ، تحقیق ، صنعت ، کشاورزی ، په شرفت ، رفاه و غیره ، که از شرایط اصلی استقلال سیاسی و په نیازی اقتصادی په همگان است ، این مهم بقیه در صفحه بعد

ضروری بنظر می رسد .

نقشی که کمیته مرکزی یونی سیست، کنفرانس بین الد ولی و کنفرانس عمومی یونسکو برای برنامه یونی سیست مقرر داشتند ، نقش يك عامل محرك و فعال اجتماعی است که تشویق و هدایت رشد خدمات و منابع ملی اطلاعات علمی و فنی را به کمک همکاری های بین المللی بعهده دارد .
برای نیل به این هدف از سال ۱۹۷۲ برنامه یونی سیست با استفاده از راهنمایی های کمیته بین الد ولی هدایت کننده^{۱۱} و کمیته مشورتی متخصصان^{۱۲} اقداماتی بعمل آورد است .

فعالیت های یونی سیست

در تاریخ ۲۵ ژوئیه ۱۹۷۳ ، دبیرکل یونسکو طی نامه ای کشورهای عضو سازمان را به تشکیل کانون های ملی مرکزی و کمیته های ملی جهت هماهنگ کردن همکاری های شان با برنامه یونی سیست دعوت کرد .
بهمین نام نامه برنامه راهنمانیز فرستاده شد ، که اولی برای تعیین وظایف و چگونگی ترکیب کمیته های ملی و دومی جهت تعیین وظایف ،

مورد توجه قرار گیرد و از آن غفلت نشود . - مترجم .

۱۱) Intergovernmental Steering Committee.

۱۲) Advisory Committee of Experts.

موقعیت و طرز کار کانون های ملی مرکزی پیشنهاداتی ارائه می داد .
این دعوت با استقبال روبرو شد ، بطوریکه تا اواسط سال ۱۹۷۶
حدود ۸۰ کانون ملی مرکزی و کمیته ملی یونیسیست در بیش از ۵۰ کشور
تشکیل گردید .

برای کمک بیشتر به کشورهای عضو ، برنامه یونیسیست جزوهای با
عنوان پیشنهادات یونیسیست در مورد هدفهای سیاست اطلاعاتی^{۱۳}
تهیه و منتشر کرد . این جزوه که برای استفاده گردانندگان کانون های
ملی مرکزی تهیه شده بود ، فهرست جامعی از جنبه های فنی و عملی
تسهیلات تخصصی اطلاعاتی که سیاست و خط مشی خاصی را ایجاب
میکنند ، ارائه می داد .

برنامه یونیسیست در طول برگزاری کنفرانس های منطقه ای متخصصان
دولتی در کلمبو (سامبر ۱۹۷۴) ، دهللی (نوامبر ۱۹۷۶) و تونس
(آوریل ۱۹۷۶) در جهت تشویق توسعه سیاست ملی اطلاعاتی از
طریق تشخیص مسائل و مشکلات مشترک اعضا^{۱۴} ملی گروه های منطقه ای ،
تعمیم راه حل ها در موارد ممکن ، تشویق و توسعه زمینه های همکاری موجود

۱۳) Information Policy Objectives: UNISIST Proposals.
Paris, Unesco, April 1974. 26p. (SC/74/WS/3).

در سطح منطقه، تنظیم سیاست اطلاعاتی مشترک و جلب حمایت سیاسی
برای برقراری شبکه‌های منطقه‌ای اطلاعاتی اقداماتی بعمل آورد .
یونانی سیاست در نظر دارد کنفرانس‌هایی نیز در سطح منطقه در جنوب
شرق آسیا، شرق آفریقا و امریکای لاتین برگزار کند . همچنین یونانی سیاست
راهنمایی‌های لازم جهت ایجاد کانون‌های ملی مرکزی و کمیته‌های ملی
در اختیار کشورهای عضو، در صورت درخواست آن‌ها، قرار می‌دهد .

۳

مجمع هر سگ نوی

اهمیت برنامه‌های علمی و فنی در توسعه ملی، یونسکو و کمیته‌های هدایت‌کننده و مشورتی یونی‌سیست را بر آن داشت تا جهت مبادله تجربیات اعضا در زمینه مشکلات و مسائل کانون‌های ملی مرکزی که مسئول برنامه ریزی، سازمان‌دهی و انجام خدمات اطلاعات علمی و فنی هستند، مجمعی برگزار کنند.

در اجرای این امر، ترتیب تشکیل اولین مجمع یونی‌سیست در زمینه برنامه‌ریزی و انجام فعالیت‌های ملی اطلاعات علمی و فنی داده شد و این مجمع با همکاری کمیسیون ملی یونسکو در یوگسلاوی و مرکز تحقیقات بین‌المللی در امر توسعه (در کانادا)^{۱۴} از تاریخ ۲۰ تا ۲۳ آوریل ۱۹۷۶ در هر سگ‌نوی^{۱۵} (یکی از شهرهای یوگسلاوی) برگزار شد.

شرکت‌کنندگان به مناسبت تخصص‌های شخصی‌شان از ۳ کشور عضو یونسکو با توجه به پراکندگی جغرافیایی کشورهای بک نسبت از کشورهای صنعتی و کشورهای روبه‌رشد دعوت شدند. این مجمع بدون

۱۴) International Development Research Centre (Canada) (IDRC)

۱۵) Herceg Novi

توصیه نامه ، قطعنامه ویا گزارش رسمی برگزارشد . درعوض جزوه حاضر
بمنظورارائه نظریات گزارشگران ، گردانندگان مباحثات وشرکت کنندگان
تهیه شده است . علاوه برآن ، گزارش شرکت کنندگان ازکشورهای
اتریش ، برزیل ، جمهوری فدرال آلمان ، هندوستان ، اندونزی ، ایرلند ،
مکزیک ، پرو ، هلند ، اسپانیا و شوروی درزمینه تجربیات شان درتشکیل
کانون های ملی مرکزی نیزارائه شده است .

این گزارش براساس موضوعات و مباحث اصلی جلسات تهیه شده ،
و جای انعکاس نظریات شخصی و فردی شرکت کنندگان ، به تشریح
سرفصل ها و موضوعاتی می پردازد که مورد توافق یا اختلاف آنها واقع
شده است

جلسه اول

هدفهای اصلی فعالیتهای ملی اطلاعاتی

در جلسه افتتاحیه مجمع هرسنگنوی، از شرکت کنندگان تقاضا شد تا مطالبشان را درباره این سوالات اساسی عنوان کنند: "چرا کشورها به سیاست ملی اطلاعات علمی و فنی نیازمند هستند؟ هدفهای اصلی سیاست ملی اطلاعاتی چیست؟ این سیاست چه موضوعاتی را باید در برگیرد و چگونه تدوین شود؟ چگونه می توان تنظیم سیاست اطلاعاتی را با دیگر هدفهای سیاست ملی منطبق ساخت؟"

پس از ارائه گزارش زمینه بحث، پیشنهادات مقدماتی یونی سیست در مورد هدفهای سیاست اطلاعاتی مورد گفت و گو قرار گرفت و بعنوان گام اول مذاکره با تائید شرکت کنندگان روه رو شد. این پیشنهادات بر جنبه های فنی خدمات اطلاعات علمی و فنی تاکید داشت، در حالی که سیاست اطلاعاتی می بایست دامنه وسیع تری را فرا بگیرد. از زمان انتشار پیشنهادات یونی سیست تا کنون، در آگاهی عموم نسبت به نقش اطلاعات علمی و فنی، بعنوان جزو تفکیک ناپذیر سیاست ملی توسعه اقتصادی و اجتماعی، رشد فزاینده ای حاصل شده است. دلائلی کهرای این طرز تلقی جدید ارائه می شود عبارتند از:

۱- اطلاعات علمی و فنی يك منبع اساسی برای توسعه اقتصادی است
و می توان آن را با نیروی انسانی ماهر، ثروت های زیرزمینی و امکانات
کشاورزی و صنعتی مقایسه کرد. دولت هایی که به توسعه سیاست ملی
در محدوده منابع دیگر توجه داشته اند، به همان نسبت باید به تدوین
سیاست هایی در زمینه بهره برداری از منابع اطلاعاتی نیز بپردازند.
۲- دولت ها سرمایه گذاری های کلانی در زمینه آماده سازی و
بهره برداری از اطلاعات کرده اند که کلیه مراحل، از مرحله تولید
اطلاعات از طریق آموزش و پرورش، تحقیقات، بررسی ها، مطالعات،
مشورتهای تخصصی، مدیریت و سازمان دهی نظام های ارتباطی، مراکز
اطلاعات و کتابخانه ها تا مرحله اشاعه و بهره برداری از اطلاعات را در
برمی گیرد. در واقع، بررسی هایی که اخیراً در زمینه جنبه های اقتصادی
تولید اطلاعات انجام گرفته نشان می دهد که هزینه آماده سازی
اطلاعات از طریق نظام های رسمی نسبتاً کمتر از هزینه هایی است که
دانشمندان و مهندسين برای دستیابی به اطلاعات و بازیابی آن متحمل
می شوند. این سرمایه گذاری های کلان نیازمند يك سیاست ملی جهت
تعیین هدایت اولویت هاست.

۳- بطوریکه ارتباط نزدیک بین خدمات اطلاعاتی و انتقال تکنولوژی
در سطح بین المللی نشان می دهد، فراهم ساختن تدارکات ملی برای

خدمات اطلاعات علمی و فنی مستقیماً "سریعا" به توسعه فنی، صنعتی، اجتماعی و غیره کمک می کند.

حداقل نیمی از شرکت کنندگان در گزارش خود از کانون های ملی مرکزی به لزوم یکپارچگی سیاست برنامه ریزی خدمات ملی اطلاعات علمی و فنی با برنامه ریزی اقتصادی همه جانبه کشورشان اشاره کردند و تاکید کردند که سیاست برنامه ریزی اطلاعاتی باید همگام با سیاست ملی و فعالیتهای توسعه ملی باشد، تانپرووی حیاتی برای توسعه ملی بوجود آید. در نتیجه باید بین سیاست ها و اولویتهای اطلاعاتی و دیگر اولویتهای توسعه ملی از قبیل بهره وری کشاورزی، صنعتی شدن، آموزش و پرورش و غیره، رابطه نزدیکی برقرار شود.

بدنبال این نتیجه گیری، پیشنهاد شد که برنامه یونی سیمت تهیه مجموعه راهنماهای جدید برای کشورهای عضو را تقبل کند. این راهنماها باید نه تنها جنبه های فنی خدمات اطلاعاتی، بلکه تمام زمینه های آن از جمله یکپارچگی خدمات اطلاعاتی با ترکیب سیاست اقتصادی و اجتماعی کشورها را نیز در برداشته باشد.

شرکت کنندگان با شناخت شرایط اقتصادی گوناگون کشورهای عضو، کهرنامه ریزی خدمات اطلاعاتی بر اساس آن صورت می گیرد، به این نتیجه رسیدند که هیچ يك از برنامه های بین المللی، نظیر یونی سیمت،

نی تواند يك فرمول کلی برای برنامه ریزی خدمات اطلاعاتی تدوین کند ، بلکه برنامه یونی سیمت باید از طریق جزوهای راهنما ، هدفهای گوناگون خدمات اطلاعاتی را ارائه دهد تا از بین آنها هدف مورد نظر انتخاب شود . یامتناها" صورتی از موضوعات اساسی تهیه نماید تا در مرحله تدوین طرح ها سیاست های ملی از آن استفاده شود .

در مقدمه این گزارش نظریه اقتصاد دانان برجسته در مورد ظهور " جامعه دانش" بعنوان جانشین اقتصاد ماقبل صنعتی و صنعتی ارائه شد . چون اطلاعات و دانش ، منابع جدید قدرت ، ثروت مادی و رفاه اجتماعی را تشکیل می دهد ، دولتخانه تنها ناگزیر از درك این پدیده خواهند بود بلکه باید در اولویت های ملی سیاستهای خود تجدید نظر کنند . در حالی که این نظریه برای برخی از شرکت کنندگان تازگی داشت ، یکی از آن ها خاطر نشان ساخت که کشورش سرگرم توسعه خدمات ملی اطلاعات علمی و فنی در جهت هدایت و استفاده از آن در امر تصمیم گیری مقامات دولتی ، مدبران سازمان ها و محققین و غیره است و معتقد بود که عدم حمایت از فعالیت های اطلاعات علمی و فنی می تواند به این دلیل باشد که تصمیم گیران ، روش های رسمی قدیمی را پرخرج و با جریان تصمیم گیری بی ارتباط می دانند .

بهر حال همه کشورها در بخش های اساسی و گسترده جریان

اطلاعاتی وجوه مشترکی دارند . سیاست های ملی اطلاعات علمی و فنی می تواند در موارد زیر ویژگی های مشترک داشته باشد .

۱- در باب اطلاعاتی که در داخل کشور تولید می شود . چون اطلاعات داخلی منبعی است که بودجه ملی در آن سرمایه گذاری می شود ، لازم است سیاستی هم در ارتباط با امکانات ، ملی یا بین المللی ، اتخاذ گردد ، تا اطمینان حاصل شود که قابلیت پاسخگویی به نیازهای ملی و اولویت های توسعه را حائز است .

۲- در باب اطلاعاتی که از خارج تهیه می شود . در این مورد باید سیاستی اتخاذ شود که اطلاعات بطریق صحیحی انتخاب و سازمان دهی شود ، بطوریکه جوابگوی نیازهای ملی و اولویت های توسعه باشد .

۳- فعالیتهای بین المللی در زمینه همکاری . کشورها نیاز به تعیین سیاستی خواهند داشت که با شرکت شان در برنامه های همکاری در جاذبه ، منطقه ای و یا بین المللی پیوند داشته باشد .

کانون‌های ملی مرکزی: وظائف، ترکیب و تشکیل کانون‌ها

خط مشی یا سیاست، نشان دهنده گزینش یکی از اشکال گوناگون فعالیت جهت رسیدن به هدف است و برنامه ریزی همان اقدام به طی کردن راه گزیده شده است. کار برنامه ریزی تنها تنظیم سیاست ملی نیست، بلکه یک کانون ملی ممکن است وظیفه‌اش محدود به تعیین سیاست باشد، و یا ممکن است همراه با تنظیم سیاست، مسئولیت‌های اجرایی را نیز بعهده بگیرد.

از مباحثات و از گزارش‌هایی که شرکت کنندگان ارائه دادند، به سرعت اینطور نتیجه گرفته شد که راه‌های بسیار متنوعی هم در ارتباط با سازمان دهی و ساخت یک کانون ملی و هم در ارتباط با وظایفی که کانون ملی بعهده می‌گیرد، وجود دارد.

شمارگیری از کشورها، کانون‌های ملی مرکزی خود را با همکاری سازمان‌های ملی مسئول توسعه علمی و فنی تشکیل داده‌اند. بعضی کشورها نیز برای ایجاد کانون‌های ملی مرکزی همکاری نزدیکی با سازمان‌های ملی برنامه ریزی برقرار کرده‌اند، و یا راه‌های دیگری اقدامی به عمل نیآورده بودند. در برخی کشورها کانون‌های ملی تنها مسئول

توسعه سیاست های اطلاعاتی و ایجاد هم آهنگی هستند . در بعضی
دیگر همان نسبت مسئولیتهای اجرایی هم دارند و بعنوان مرکز ملی
خدمات اطلاعات علمی و فنی عمل می کنند .

شرکت کنندگان بازیه این نتیجه رسیدند که فرمولهای مشابه و
یکنواخت نمی تواند تفاوت های موجود در ساخت سیاسی و اجتماعی
کشورها را بطور صحیح ارائه بدهد ؛ و این مهم بعهده هر يك از كانون ها^ی
ملی است که خود را با ساخت و نیازهای دولت متبوع خود انطباق دهند .
در مورد وظایف كانون های ملی مرکزی که اساسی ترین موضوع بود ،
وقت بیشتری صرف شد . شرکت کنندگان ، با وجود بعضی تجربیات و
نقطه نظرهای متفاوت ، مباحثاتشان را در خصوص مسئولیتهایی که در
زیر آمده است متمرکز کردند :

۱- تنظیم سیاست ملی خدمات اطلاعات علمی و فنی . این موضوع
در جلسه اول مورد بحث قرار گرفت و شرکت کنندگان آن را در صدور
وظایف كانون های ملی قرار دادند .

۲- توسعه و تقویت برنامه ریزی ملی جهت ایجاد تسهیلات استفاده
از اطلاعات علمی و فنی . بحث درباره این موضوع از يك طرف نمایانگر
تخصیصات ملی بسیار متفاوت در برنامه ریزی های اقتصادی ، و از طرف
دیگر نمایانگر تجربیات خاص بسیار متنوع است . این مباحثات ثابت کرد

که پیشرفت سریع تکنولوژی در زمینه کار اطلاعاتی و بی ثباتی در سرمایه گذاری‌های دولتی، از عوامل اصلی مخالفت با برنامه‌های بلند مدت است. گویانکه انعطاف ناپذیری از عوارض برنامه ریزی‌های بلند مدت است. با این وصف، به این نکته نیز اشاره شد که دولت‌هایی که برنامه ریزی‌های بلند مدت را پیش گرفته‌اند، تجدید نظرها و اصلاحات لازم سالانه را به منظور حفظ انعطاف برنامه پیش بینی کرده‌اند. مشارکت در برنامه‌های همکاری بین المللی کار اطلاعاتی، نظیر برنامه‌های اینیس و اگریس^{۱۶}، هم نیازمند تخصیص منابع برای مدت زمان طولانی است و هم محتاج به برنامه ملی. در این زمینه دو نظریه متضاد هم ارائه شد: (۱) تنها دولت‌هایی می‌توانند برای خدمات اطلاعات علمی و فنی طرح‌های بلند مدت ارائه دهند که منابع موجود را در کنترل خود دارند و آن را به برنامه ریزی اقتصادی اختصاص می‌دهند؛ (۲) برنامه ریزی در سطحی به بهترین نحو انجام می‌گیرد که بتوان موفقیت یا عدم موفقیت آن را ارزیابی کرد و انجام این امر در یک سطح وسیع ملی امکان پذیر نیست.

۱۶) International Nuclear Information System (INIS).

۱۷) International Information System for the Agricultural Science and Technology (AGRIS).

همچنین خاطر نشان شد کشورهای که منابع محدود اطلاعاتی دارند باید قبلاً بهترین نوع تخصیص منابع و اعتبارات مالی و نیروی انسانی خود را تعیین کنند و بعد به توسعه برنامه‌های ملی تعیین اولویت‌ها بپردازند .

با وجود تنوع عقاید و نظریات، نتایج مشخص بدست آمد، از جمله اینکه : (۱) برنامه‌ریزی در بعضی سطوح برای فواصل محدود زمانی يك ضرورت اساسی است، مشروط بر اینکه با توجه به هدف‌های بودجه سال بعد تعیین شود ؛ (۲) در کشورهای که وابستگی به برنامه‌ریزی ملی اقتصادی وجود دارد، برنامه‌ریزی خدمات اطلاعات علمی و فنی باید در جهت همکاری و تقویت فعالیت‌های برنامه‌ریزی ملی اقتصادی باشد .

۳- هم‌آهنگ ساختن اهداف بخش‌های مختلف. در حال حاضر

برنامه‌های خدمات اطلاعات علمی و فنی در بسیاری از کشورهای حاکمی از وجود شبکه‌های غیرمتمرکز خدمات اطلاعاتی در بخش‌های کشاورزی، بهداشت، صنایع، معادن و غیره است . یکی از مسئولیت‌های عمده کانون‌های ملی مرکزی تضمین رابطه‌های خلاق بین خدمات بخش‌های مختلف اطلاعاتی است . با شناخت مشکلات علمی که در راه ایجاد این هم‌آهنگی وجود دارد، مجمع تحقق هماهنگی را بعنوان يك امر ضروری در ارتباط بانقش رهبری کانون ملی مرکزی تأیید کرد .

۴- تحقیق . عموم شرکت کنندگان تأیید کردند که کلنون های ملی مرکزی مسئول رهبری یا حمایت از برنامه های تحقیق و توسعه در زمینه^{۱۸} تعیین نیازهای استفاده کننده و توسعه نظام ها و خدمات جهت پاسداری به این نیازها هستند .

۵- فعالیتهای اجرایی . بعضی از کشورهای شرکت کننده ، بویژه کشورهای کوچکتر، کانون های ملی مرکزی را با مراکز اجرایی خدمات اطلاعات علمی و فنی ادغام کرده بودند . صرف نظر از زبان های معمول و شناخته شده ناشی از تلفیق تصمیم گیری با فعالیتهای اجرایی، به دو استفاده اساسی آن نیز اشاره شد : (۱) تدارک خدمات اطلاعاتی دید روشن تری از شناخت نیاز واقعی استفاده کننده بدست می دهد . (۲) مخصوصاً در مساعی کشورهای کوچکتر صرفه جویی می شود . مناسب ترین راه حل و نتیجه حاصله این بود که امور اجرایی را بشرط آنکه با نیازهای ملی مطابقت داشته باشد ، جزو وظایف کانون ها محسوب کنند .

۶- نمایندگی در سطح بین المللی . شرکت کنندگان اعتقاد داشتند که کانون های ملی مرکزی تنها تشکیلات واجد شرایطی بوده اند که می توانسته اند بعنوان سازمان های بین دولتی مرکزیت داشته

۱۸) Research and Development (R&D)

و فعالیت کنند . در واقع خاطر نشان شد که وجود کانون های ملی مرکزی برای فعالیتهای منطقه ای امری اساسی است و کشورها بدون کانون ملی مرکزی نمی توانند انجام این نوع همکاری ها را تقبل کنند ، گرچه همکاری های اولیه در سطح منطقه نیز به سهم خود می تواند محرك ایجاد چنین واحدهائی باشد .

تدبیر یونسکو از نظر دعوت کشورهای عضو به تشکیل کانون های ملی مرکزی و کمیته های ملی یونی سیست بمنظور توسعه ملی و همکاری با برنامه بین الدولی یونی سیست مورد تأیید اعضا قرار گرفت . شرکت کنندگان اظهاریت مایل کردند در جلسات بعدی که در چهارچوب برنامه یونی سیست برگزار می شود ، به پیوستگی بین المللی کانون ها توجه بیشتری بشود . در خاتمه به لزوم تشکیل کانون های ملی مرکزی به این منظور که کشورها بتوانند با نظام های مشترک اطلاعاتی از قبیل اینیس ، اگریس ، اسپینس و^{۱۹} و سپس همکاری کنند و در توسعه و نظارت بر آن ها شرکت داشته باشند ، اشاره شد .

۷- رهبری و هدایت توسعه شبکه ملی خدمات اطلاعات علمی و فنی .

۱۹) Science and Technology Policies Information Exchange System (SPINES).

۲۰) Development Science Information System (DEVSIS).

کانون های ملی مرکزی باید نقش رهبری را بمنظور فراهم آوردن یک
مدیریت صحیح و اثبات بعهده بگیرند . برنامه یونی سیستم در وجود
آوردن شرایط مناسب برای متقاعد کردن دولت ها به لزوم ایجاد
هم آهنگی در برنامه های اطلاعاتی شان تحت رهبری يك سازمان ، بسیار
موثر بوده است . سازمان رهبری کننده باید در سطح ملی تمام نیروی
خود را جهت توسعه منابع اطلاعاتی (کارکنان ، بودجه ، تشکیلات و
برنامه ریزی) مورد نیاز خدمات اطلاعاتی موثر کاربند از . این سازمان
همچنین باید در سطح ملی نقش فعالیتهای اطلاعات علمی و فنی را در
تنظیم سیاست ملی ، توسعه اقتصادی و برنامه های ملی انتقال تکنولوژی
ارائه بدهد و استفاده کنندگان خدمات اطلاعاتی در تمام سطوح از
جمله دولت را به نقش خدمات اطلاعاتی در توسعه ملی آشنا نماید .
و بالاخره رهبری باید تصمیم گیران را در تمام سطوح علمی و فنی و
واحد های اجرایی به استفاده و بهره برداری از اطلاعات تخصصی
تشویق و تقویت کند .

تعیین اولویت‌ها در زمینه نیازهای ملی

از شرکت کنندگان در جلسه درخواست شد مطالبشان را در مورد این سئوالات عنوان کنند: "توازن صحیح بین اولویت‌ها از نظر تطبیق با برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت بر چه اساس است؟ خدمات اطلاعاتی برای تحقیقات علمی نیازمند برنامه‌های کوتاه مدت و برای توسعه اقتصادی نیازمند برنامه‌های بلند مدت است. چگونه میتوان در تعیین اولویت‌ها از استفاده کنندگان نیز کمک گرفت؟ در یک برنامه ملی اطلاعاتی چگونه میتوان از فعالیتهای ارتباطی غیررسمی بهره برداری کرد؟ در یک برنامه ملی چگونه میتوان از اطلاعاتی که در تملک خصوصی است استفاده کرد؟"

اعتقاد شرکت کنندگان بر این بود که اولویت‌های ملی بر حسب بخش‌های مختلف، هدف‌های استفاده کننده و گروه‌هایی که باید خدمات در اختیارشان قرار بگیرد، تا حد زیادی مأخوذ از اولویت‌هایی است که در قسمتهای دیگر تعیین می‌شود. خدمات اطلاعاتی که تابع برنامه‌های ملی وسیعتر توسعه است، باید بر حسب طبیعت و نوعشان،

در خدمت هدفهای وسیع عمومی قرار گیرد و با آن ها هماهنگ شود .
 در عوض ، مباحثات در خصوص امکانات و وسائل موجود در ورمی زد .
 امکاناتی که کانون های ملی مرکزی جهت پیش بینی و تدارک خدمات
 اطلاعاتی برای پشتیبانی از هدف های ملی در اختیار دارند . در تعیین
 اولویت های خدمات اطلاعاتی ، چه حد و مرزی برای محدود کردن
 مسئولیت های یک کانون ملی مرکزی می تواند وجود داشته باشد ؟ آیا باید
 کار کانون ها محدود به نظام نگاهداری گزارش ها و نقل و انتقال نوشتجات
 باشد ؟ آیا باید کانون های ملی مرکزی در قبال کاربرد کامپیوتر بسیاری
 مقاصد مدیریت مسئولیت داشته باشند و به آن اولویت دهند ؟ آیا
 باید کانون های ملی مرکزی مسئول تهیه و پیش بینی خدمات بر اساس
 داده های آماری در رشته علوم طبیعی که نقادانه ارزشیابی شده باشند ،
 یا مسئول تدارک خدمات بر اساس نظام های داده های علوم اجتماعی و
 یا صنعتی باشند ؟ همه شرکت کنندگان به لزوم تعیین شرایطی که
 در محدوده آن کانون های ملی مرکزی بتوانند فعالیت مؤثر داشته باشند
 آگاه بودند ؛ ولی به نتیجه مشخصی نرسیدند .
 نقش مراقب کانون های ملی مرکزی از نظر انتخاب و انتقال اطلاعات
 فنی مشابه فعالیت پشت صحنه در جوامع علمی ، مورد بحث قرار گرفت .
 در مورد رابطه این فعالیت با نظام های رسمی اطلاعاتی اختلاف نظر

وجود داشت . بهر حال این فعالیتهای ارتباطی نامرئی و نه ظاهر
غیررسمی از نظر دستچین کردن محصولهای فکری جهانی برای مقاصد
ملی مفید تشخیص داده شد و پیشنهاد شد که یونسکو در زمینه چگونگی
طرز کار مراعات غیررسمی در رشته‌های علوم و تکنولوژی و ارتباط آن‌ها
با برنامه یونی‌سیست بررسی‌هایی بعمل آورد .

گزارش کار سه کشور در مورد دواثر تدارک اطلاعات صنعتی ،

جزئیاتی چند ارائه شد . این دواثر ، خدمات اطلاعاتی و مشاوره و
راهنمایی برای صنایع کوچک فراهم می‌کنند و آخرین اطلاعات در زمینه
اختراعات فنی مفید را در اختیارشان قرار می‌دهند . طبق گزارش
کشورهائی که تجربیات موفقیت آمیزی از کار با این دواثر کسب کرده‌اند ،
هریک از آنها می‌توانند خدمات لازم جهت ۱۳۰ الی ۲۰۰ طرح
صنعتی را ، البته بسته به نوع صنعت ، بعهده بگیرند . در صورت وجود
کانون های ملی مرکزی ، که در مرحله اول برای حمایت و تقویت تصمیم‌گیری
بوجود آمده‌اند ، به توسعه مکانیزم‌های فعال جدید ، از قبیل
سازمان های مجهز تدارک سریع اطلاعات لازم ، باید اولویت داده شود
پاسخ عموم شرکت کنندگان به این سؤال که آیا کانون های ملی
مرکزی باید مسئولیت انتقال اطلاعاتی که در تملك خصوصی است ، به
عهده بگیرند یا نه ، مثبت بود . در ضمن توضیح داده شد که این قبیل

اطلاعات، اطلاعاتی است که برای دسترسی به آن باید بهای پرداخت شود و شرایط خاص برای استفاده از آن وجود داشته باشد. نظام ثبت اختراعات کشورها دسترسی به اطلاعاتی را که یادآور شدیم تا حدودی ممکن می سازد.

همچنین خاطر نشان شد که کانون های ملی مرکزی باید مسئولیت تهیه خدمات چکیده نویسی نوشتجات در زمینه تکنولوژی داخلی را بعهده بگیرند. نیاز به انجام این مهم بویژه در زمینه علوم عظمی، در جایی که استفاده کننده نمی تواند از خدمات بین المللی به علت ناآشنایی با زبان استفاده کند، بسیار محسوس است.

در ارتباط با مسئله تمرکز بایدهم تمرکز نظامهای اطلاعاتی، یادآوری شد که در آتی، تأسیس شبکه های ارتباطی، مکانیزمهای برقراری ارتباط و تشکیل مراکز رجایی باید در برنامه های دراز مدت اطلاعات علمی و فنی ملی از اولویت خاصی برخوردار باشد.

یکی از موضوعاتی که به کرات مورد بحث قرار گرفت، چگونگی کنار سازمانهای بین المللی در جهت پیشبرد برنامه ریزی ملی بود. بالاخره توافق حاصل شد که نیاز به نیروی انسانی در کشورهای رو به رشد در صدر اولویت ها قرار گیرد، و سازمان های بین المللی از قبیل یونسکو و ایدرک در تربیت نیروی انسانی و از طریق برنامه های تربیتی و آموزشی،

بویژه در زمینه مدیریت نظام‌های اطلاعاتی، مشارکت داشته باشند.

شرکت کنندگان کشورهای روبه رشد از پیشنهاد آموزش مدیران آینده خدمات اطلاعاتی شان در کشورهای صنعتی استقبال کردند.

به این ترتیب این امکان هست که کارآموزان دید وسیع و انعطاف پذیر را برای برنامه‌ریزی و توسعه خدمات اطلاعاتی که متضمن رشد اقتصادی کشورشان خواهد بود، کسب کنند. البته آموزش مهارت‌های خاص کار اطلاعاتی باید به عهده مسئولیت واحد‌های فعال در سطوح ملی و داخلی واگذار شود. همچنین پیشنهاد شد از آنجا که سازمان‌های بین‌المللی می‌توانند نظام‌های ارجاعی بین‌المللی را توسعه دهند، موجباتی فراهم آید تا با استفاده از امکانات آن‌ها مراکز ملی اطلاعات تخصصی بتوانند خدمات خود را در اختیار سایر کشورهای قرار دهند.

همچنین ایجاد دفتر جهانی متخصصین بمنظور مشورت در زمینه اطلاعات علمی و فنی بسیار لازم تشخیص داده شد. علاوه بر آن، اهمیت آینده نگری در باب خواست‌های آتی مورد تأکید قرار گرفت و یادآوری شد که تنها سازمان‌های بین‌المللی قادر به پیشبرد توسعه استاندارد های بین‌المللی جهت تسهیل مبادله اطلاعاتی بین کانون‌ها و نظام‌های مختلف هستند، و به نقش برنامه‌یونی سیستم در اجرای این امر اشاره گردید.

یکی از پیشنهادات جالب، که جهت مطالعه و بررسی ارائه گردید، این بود که کانون های ملی با کمک یونیسیست سازمان مشترکی بوجود بیاورند، بطوریکه امکان مبادله تجربیات و کارمندان برای فواصل زمانی معینی موجود باشد.

از نکات دیگری که مورد توافق شرکت کنندگان قرار گرفت، این بود که باید بازخورد^{۲۱} استفاده کننده در توسعه خدمات ملی اطلاعاتی از اولویت خاص برخوردار باشد. برای ارزشیابی، توجه به بازخورد غیررسمی روزانه بر مطالعات و بررسی های رسمی ارجح شناخته شد و بر لزوم مشارکت استفاده کننده در امر برنامه ریزی، مدیریت و ارزیابی سیستم های ملی اطلاعاتی تأکید گردید.

طرح های دیگری نیز برای تأمین بازخورد پیشنهاد شد، از جمله دریافت کارمزد از استفاده کننده، تهیه پرسشنامه و استفاده از نظام اطلاعات علمی و فنی بعنوان مکانیزمی با بازده مناسب.

اعتقاد شرکت کنندگان بر این بود که برای توسعه خدمات اطلاعاتی کشورهای کوچکتر نباید در انتظار ماشینی شدن باقی بمانند، بلکه باید با امکانات موجود خود و با این نیت که در آینده اصلاحات و تغییرات

۲۱) Feedback

لازم را بعمل آورند ، فعالیت خود را آغاز کنند .

آخرین پیشنهاد در ارتباط با کشورهای در حال رشد این بود که کشورهای روبه رشد باید به سرعت و در جهت مبادله اطلاعاتی که تولید می کنند و این اطلاعات اغلب نیز در زمینه مسائل مشترکشان است ، با سایر کشورهای مشابه و در سطح بین المللی باب همکاری اطلاعاتی را بگشایند .

جلسه چهارم

جنبه‌های اجرایی برنامه ملی اطلاعاتی

در این جلسه شرکت کنندگان از کشورهای مختلف گزارشهای خود را ارائه دادند. این گزارشها انواع مشکلاتی که در هر يك از كشورها جهت تشكيل يك كانون ملي مركزي و اعمال يك نظام ملي اطلاعاتي تجربه شده بود، با واقع بيني تشریح می کرد. مشکلات به ترتیب عبارت می شدند از کسب اختیارات قانونی لازم در داخل کشور، رقابت با سایر سازمان های دولتی در مورد بودجه، هماهنگی خدمات و وظایف بخش های مختلف اطلاعاتی، نیاز به آموزش نیروی انسانی و مشکل تأمین منابع اطلاعاتی از قبیل کتاب، مجله، گزارش و غیره.

در تجزیه و تحلیل این گزارشها، موضوعات زیرمورد توجه خاص قرار گرفت.

۱ - مشکل هماهنگی ملی. این مشکلات دو گونه اند: مشکلات برون دولتی و درون دولتی. مشکلات برون دولتی شامل مشکلاتی از قبیل تطبیق برنامه های دولتی با برنامه های خدمات تجاری اطلاعاتی و سازمان های خصوصی از قبیل جوامع علمی است. مشکلات درون دولتی، مسائلی از قبیل ایجاد هماهنگی در کارهای اجرایی و در روابط داخلی

سازمان های وزارتی مسئول توسعه نظام های اطلاعاتی بخش های مختلف را در برمی گیرد .

نکاتی نیز در رابطه با هماهنگی در درون دستگاه های دولتی مطرح شد . اول اینکه موقعیت يك كانون ملی در دولت، در مقایسه با همکاری در اوطلبانه میان سازمان های اجرائی در درجه دوم اهمیت قرار دارد . دریرایکه برای رسیدن به هماهنگی، ترغیب به همکاری در اوطلبانه بسیار موثرتر از استفاده از امکانات قانونی و رسمی است.

مشکل هماهنگی با برنامه های ملی توسعه کتابخانه ها کاملاً در ارتباط است . منابع علمی و فنی کتابخانه برای برنامه های ملی اطلاعاتی اهمیت بسزایی دارند . با وجود این در بیشتر موارد مسئولیت توسعه کتابخانه بعهدہ وزارت آموزش و پرورش گذاشته شده است . بدیهی است که کشورها برای حد اکثر بهره برداری از سرمایه گذاری هایشان در زمینه خدمات اطلاعاتی نیازمند همکاری نزدیک در تمام سطوح ملی و بین المللی هستند .

۲- سازمانی برای حل مسائل میان رشته ای^{۲۲} . یکی دیگر از مسائل

اساسی ، سازمان دهی خدمات اطلاعاتی برای رویارویی با مشکلات

۲۲) Interdisciplinary Problem-Solving.

میان رشته‌های است. به عنوان مثال ، مبحث انتقال تکنولوژی بسیار پیچیده است . چگونه می توان منابع و خدمات اطلاعاتی را به گونه‌ای سازمان داد که در کار انتخاب اولویت ها و کاربرد نوآوریهای صنعتی مفید و موثر واقع شود ؟ تمایل مدیران مراکز اطلاعاتی بخش های مختلف برای همکاری مشترک در مقابله با مشکل اطلاعات میان رشته‌ای بسیار حساس و جدی تلقی شد .

۳- مراکز تجزیه و تحلیل اطلاعات . ایجاد مراکز تجزیه و تحلیل

اطلاعات از مسائل دیگری بود که احتیاج به توجه و بررسی داشت . کشورهای نباید برای ارائه خدمات بین المللی ، منابع ملی خود را باد و باره کاری و تأسیس مراکز غیر لازم صرف کنند ، بلکه باید کارآیی مراکز ملی خود را بالا ببرند تا قادر به تهیه خدمات در سطح بین المللی نیز باشند .

۴- اقتصاد اطلاعات ^{۲۳} . در زمینه اقتصاد اطلاعات شرکت کنندگان

اعتقاد داشتند که باید منابع دولتی و استفاده کنندگان در تأمین هزینه‌ها مشارکت داشته باشند .

در خاتمه با توجه به تعابیر مختلف کلمات و اصطلاحات فنی گوناگونی

که از سوی شرکت کنندگان به کار گرفته می شد ، پیشنهاد شد برنامه یونسکو -

سیست اقداماتی را که در جهت همانند کردن و ازگان علم اطلاع رسانی

(۲۳) Information Economics

در سطح بین المللی صورت می گیرد همچنان تشویق و حمایت کند .

جلسه پنجم

داد و گرفت‌های کانون ملی مرکزی با فعالیتهای منطقه‌ای و بین‌المللی

ناظر جلسه اختتامیه پیشنهاد کرد که مباحثات روی سه موضوع متمرکز شود: (۱) نقش کانون‌های ملی در همکاری‌های بین‌المللی؛ (۲) مشارکت ملی در نظام‌های بین‌المللی؛ (۳) فوائد این نوع جلسات، و پیشنهادات برای آینده.

باتوجه به این که بعضی از سازمانهای تابعه ملل متحد کمک‌های فنی خود را به کشورهای رو به رشد از طریق برنامه‌های گسسته از هم و نامربوط تدارک می‌دیدند، بر لزوم همکاری نزدیک سازمانها از طریق برنامه یونی‌سیست تأکید شد. برای شروع کار، ابتدا می‌بایست علاوه بر برنامه‌ریزی، فهرست مشترکی از منابع تهیه شود و برآوردی از چگونگی زیربنای اطلاعاتی، به عمل آید. کانون‌های ملی مرکزی می‌توانند در پیشبرد این هدف نقش مؤثر داشته باشند.

همچنین خاطر نشان شد که یک کانون ملی مرکزی، چه مستقیم عمل کند و چه از طریق نظام اطلاعاتی بخش‌های مختلف فعالیت داشته باشد، نقش مؤثری در توسعه و هدایت خدمات تخصصی اطلاعاتی

سازمان های تابعه ملل متحد ، اینیس ، اگریس وغیره ، خواهد داشت .
نظریه های مخالف یا موافق در زمینه همکاری غیرمتمرکز یا متمرکز بخش های
مختلف ، در چنین نظام های بین المللی ، مفصلاً به بحث گذاشته شد .
چنانچه کشوری در چندین برنامه همکاری بین المللی شرکت کرده
است ، مطلوب است از این پس ، فعالیت های خود را در زمینه همکاریها
بین المللی بایک هدف ارائه کند . مسأله رقابت بالقوه بین نظام های
توسعه یافته بین المللی با نظام های غیردولتی کنونی و آینده مطرح شد .
آیا کشورهای آینده ناگزیرند تعداد بیشمار این نظام ها را بپذیرند و
از آن ها حمایت کنند ؟

همچنین مزایای شرکت در نظام اگریس تشریح شد ؛ برنامه های
آموزشی ، مبادله اطلاعات در زمینه حل مشکلات خاص ملی ، صرفه جویی
حاصل از کاربرد روش های استاندارد نظام بین المللی ، مورد بحث تکرار
گرفت .

با طرح مجدد نقش کانون های ملی در همکاری های بین المللی ، به
اهمیت این موضوع اشاره شد و چون این جلسات بیشتر به نقش
ومسئولیت های ملی کانون ها پرداخت ، پیشنهاد شد که در آینده
جلسه ای به بحث و گفتگو در خصوص نقش بین المللی کانون ها اختصاص
یابد .

از تردید هائی که در مورد فوائد کانون های ملی ابراز شد ، یکسوی این بود که کانون های ملی بخشی از منابع ملی را ، کمی توان صرف فعالیت های اجرائی کرد ، بخود اختصاص می دهند . این نظریه بامخالفت اکثریت شرکت کنندگان ، که وجود کانون های ملی را برای توسعه خدمات اطلاعات علمی و فنی و همکاری های بین المللی ضروری می دانستند ، روبرو شد و تأکید شد که برنامه یونیسیست باید هدف خود را مبنی بر تشکیل و حمایت از کانون ها دنبال کند .

به تصدیق عموم شرکت کنندگان ، برگزاری این مجمع بسیار خلاق بوده است . سپس شرکت کنندگان در خصوص لزوم تشکیل اجلاس آینده کانون های ملی در سطح منطقه ای یا بین المللی به بحث پرداختند . اشتراك زبان ، سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی و خطوط مشترک سیاسی و بین المللی از جمله نکاتی بود که مورد بحث قرار گرفته بود . سپس نیاز به مبادله اطلاعات در سطح بین المللی ، بدون توجه به منطقه ای خاص یا درجه توسعه یافتگی کشورها مورد تبادل نظر واقع شد . پیشنهاد شد که با نظارت یونیسیست هر ساله مجمعی در یکی از قاره ها تشکیل شود و برنامه آن ، با توجه به موضوعی که برای آن منطقه اولویت دارد ، مثلا آموزش ، پیش بینی گردد .

نتیجه ای که از این گفتگوها حاصل شد ، تشکیل اولین مجمع

یونیسیست در زمینه مسائل مربوط به برنامه ریزی و کاربرد ملی اطلاعات علمی و فنی بود. یکی از شرکت کنندگان در مراسم اختتام مجمع، جمع‌بندی و بررسی خود را که نظر عموم شرکت کنندگان را هم منعکس می‌کرد، سه اختصار ارائه داد. به عقیده او، از چهار روز بحث و گفتگو این نتیجه به دست آمده که مشکل سازمان دهی خدمات ملی اطلاعاتی، هم در کشورهای پیشرفته صنعتی و هم در کشورهای روبه رشد، دارای ویژگیهای مشترک است. گفتگو و مراودهای که با نتایج موفق میان این دو دسته از کشورهای برقرار باشد ادامه و استمرار آن از هر جهت ضروری و اساسی است. البته به رغم تفاوت در دیدگاهها و ساخت حکومتی کشورهای شرکت کننده، تجانس و مشابهت در مشکلات اجرائی سازمان دهی خدمات اطلاعاتی در سطح ملی، و همکاری در فعالیت‌های بین‌المللی، چشم می‌خورد. به این دلیل چگونگی شرکت کنندگان توانستند در مورد موضوعات اصلی، که می‌بایست عنوان شود، به توافق برسند و شناخت درستی از مشکلات یکدیگر به دست آورند، اولین مجمع یونیسیست را میتوان موفقیت آمیز و نشانه امید بخشی برای اجتماعات بعدی بحساب آورد.

اهمیت مجمع هر سنگ نوی

چون این مجمع باتوافق قبلی بطور غیر رسمی وبدون گزارش، نتیجه
یا پیشنهاد رسمی برگزار شد، مناسبت دارد که خلاصه‌ای تحلیلی از مباحث
ارائه شود :

- ۱- این مجمع در نوع خود بی سابقه بود . مجمع راهگشای
گفتگو و کوشش بیشتر در خصوص مسائل مهم، از قبیل ارتباط
کانون های ملی در سطح بین المللی ونقش کانون هاد در
انتقال تکنولوژی است ومی توان تشکیل مجامع بیشتری را
در سطح منطقه‌ای یا بین المللی انتظار داشت.
- ۲- هم کشورهای پیشرفته وهم کشورهای رو به رشد در
ایجاد وانجام خدمات ملی اطلاعاتی مشکلات مشابهی
دارند . هر دو گروه برای حل يك مشکل قدیمی ، کوه
حالت بحرانی پیدا کرده ، در جستجوی دست یابی به
راه حل های جدیدی هستند واین تلاش، نوید بخش
تشکیل مجامعی در آینده جهت همکاری بین المللی
کانون های ملی است.

۳- شرکت کنندگان وجود کانون‌های ملی را جهت توسعه زیربنای ملی نظام اطلاعاتی ضروری تشخیص دادند و نظام‌های ملی اطلاعاتی را برای همکاری مؤثر بین‌المللی، چه در جنبه، چه منطقه‌ای یا در ارتباط با فعالیتهای مشترکی که از طریق سازمان ملل توسعه یافته، لازم دانستند.

۴- همچنین لزوم ایجاد ارتباط و هماهنگی میان سیاستهای ملی اطلاعات علمی و فنی با سیاست‌های ملی در زمینه‌های علمی، فنی، کشاورزی، توسعه صنعتی، پیشرفت اقتصادی و اجتماعی و رفاه عمومی مورد تأیید قرار گرفت.

۵- هر جا که برنامه‌ریزی ملی وجود دارد، برنامه‌ریزی جهت پیش‌بینی و تهیه خدمات علمی و فنی جزو ضروری و اساسی برنامه ملی است.

۶- کشورهای روبه‌رشد برای اخذ و کاربرد تکنولوژیهای مدرن، باید در برنامه‌های خود بخصوص بیشتر بر این اولویت را به استفاده از منابع اطلاعات علمی و فنی بدهند.

No. 250

Published by Iranian Documentation Centre 1188 Enqelāb Ave.,
Tehran, Iran

Tehran Book Processing Centre Card Number M59-126

Printed in 250 copies at the Print House of the Institute
for Research and Planning in Science and Education.

Price: \$1.00



Islamic Republic of Iran
Institute for Research and Planning in Science and Education
Iranian Documentation Centre
(IRANDOC)

Information Policy for Development: National and International Responsibilities

UNESCO . UNISIST

Translated by :
Simin Bordbar

Tehran

1980